

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא כח

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר, שבדין עשתה, ועם כל זאת, אינה יכולה לעשות דינה בנפשה. וכאן הקושיא היא לכ"ע, שכאן ישנו הפסד, הואיל ובעלה מוכה כל שעה. (דחיה) לא שיכולה להציל ע"י דבר אחר, ולא כדן עשתה. אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר? פטורה.

(קושיא) אי הכי, אדתני סיפא: ושלחה ידה, פרט לשליח ב"ד שפטור על הבושת - לפלוג ולתני בדידה? בד"א בשיכולה להציל ע"י ד"א, אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה.
(תירוץ) ה"ג קאמר: בד"א בשיכולה להציל ע"י דבר אחר, אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה כשליח ב"ד ופטורה.

ת"ש הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו, שהוחזקו מעולם לעבור שם, או שבעל השדה נתן להם רשות, נטלה ונתן להם מן הצד לצד אחר:

מה שנתן, נתן. ושלו שנטל עכשיו, לא הגיעו לא זכה בה, והרי הם זכו בשתי הדרכים. (קושיא) ואי אמרת עביד איניש דינא לנפשיה, לנקוט פזרא מקל וליתבי וישב על הדרך הראשון, מכיון שמה שנתן כבר זכו בו, אז יש לו זכות בראשון?!

- א. רב זביד משמיה דרבא: גזירה שמא יתן להם דרך עקלתון שלא דינה הוא.
- ב. רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון.
- ג. רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא: משום קרובה לזה ורחוקה לזה,

אבל כשהייתה באמצע השדה היה דרך ממוצע לכולם.
(קושיא) אי הכי אמאי שלו לא הגיעו? לימא להו שקולו דידכו והבו לי דידי?!
(תירוץ) משום דרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

ת"ש בעל הבית שהניח פאה מצד אחד, ובאו עניים ונטלו מצד אחר: זה זה פאה. (קושיא) וא"א עביד איניש דינא לנפשיה, אמאי זה זה פאה? לנקוט פזרא וליתבי.

(תירוץ) אמר רבא מאי זה זה פאה? לפוטרו מן המעשר שאף הפאה הנשארת נחשבת כהפקר, למרות שהוא לקח לאחמ"כ, מבואר בבביתא למטה: כדתניא המפקיר את כרמו, והשכים בבקר ובצרו: חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה, לומדים פסוק מיותר (תעזוב), ופטור מן המעשר, שלא כתוב עליו 'תעזוב', ואז תעזוב כל דהו פטור.

מתניתין

נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב. רבי יהודה אומר: במתכין חייב, באינו מתכין פטור.
[לקמן (כט.) יתבאר (אביי) שחולק על ר"מ בשני מקרים: בשעת הנפילה, האם נתקל פושע, ולאחר נפילה, האם הפקיר רשותו ולא את בורו זהו הבור שאסרה התורה. בנוסף, אביי יפרש היכן משמע במשנה את שתי המקרים הללו.]

[עד כאן דף כח עמוד א']

(קושיא) מתיב רב כהנא בן בג בג אומר: אל תיכנס בסתר לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות, שמא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו כלומר קח בחזקה ואמור לו שלי אני נוטל.

(תירוץ 1) א"ל עמך וכי נראה בעיניך שתשובה הוגנת היא (פירוש אחר: תהא עמך תשובה זו, שאינה כלום)? בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה.

(תירוץ 2) רבי ינאי אמר מאי 'שבור את שיניו'? בדין שתבעו בב"ד.

(קושיא) אי הכי 'ואמור לו', ואמרים ב"ד לו מיבעי ליה?!

'שלי אני נוטל', שלו הוא נוטל מיבעי ליה? קשיא.

ת"ש שור שעלה ע"ג חבירו להורגו, ובא בעל התחתון ושמט את שלו, ונפל עליו ומת פטור.

מאי לאו שהעליון במועד דליכא פסידא, שאם היה מניח לעליון להורגו, היה יכול לגבות דמי שור התחתון בב"ד? אלמא עביד איניש דינא לנפשיה.

(דחיה) לא, בתם דאיכא פסידא, שאם יבאו לב"ד, העליון ימית אותו ואינו יכול לגבות אלא חצי נזקו והשאר יפסיד.

(קושיא) אי הכי, אימא סיפא:

דחפו לעליון ומת: חייב.

ואי בתם: אמאי חייב?! [במועד מובן שהיה לו לשומטו, ולא לדחוף אותו, אבל בתם הרי היה בהול, ומדוע מתחייב.]

(תירוץ) שהיה לו לשמטו, ולא שמטו.

תא שמע הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן: בעל החצר משבר ויוצא, משבר ונכנס.

(תירוץ) משבר ויוצא: לב"ד, משבר ונכנס: להביא זכיותיו כגון שהיה אחד טוען שהחצר שלו, והלך להביא שטר שקנה שדה זו.

נרצע שהגיע יובל ואינו רוצה לצאת - כיצד דינו

ת"ש מניין לנרצע שכלו לו ימיו שהגיע היובל ורבו מסרבה מפציר בו לצאת, וחבל הרב לעבד ועשה בו חבורה, שהוא פטור?

ת"ל לא תקחו כופר לצורכו שום ממון לשוב: לא תקחו כופר לשב מי שרוצה לחזור לקלקלו להיות עבד. פירוש אחר, למי שדינו 'שב אל משפחתו'.

(תירוץ) הכא במאי עסקינן: בעבדא גנבא שיש לו הפסד. והגמרא מפרטת:

(קושיא) עד האידינא לא גנב, והשתא גנב?!

(תירוץ 1) עד האידינא, הוה אימתיה דרביה עליה. השתא לית ליה אימתא דרביה עליה.

(תירוץ 2) ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית-

עד האידינא, היתירא, והשתא איסורא שהרי הוא בן חורין, שמותר להלקותו להפרישו מאיסור.

ת"ש המניח את הכד ברה"ר וממלא כל הר"ה (רב), ובא אחר ונתקל בה ושברה: פטור.

טעמא דנתקל בה⁹⁰, הא שברה חייב? אלמא לא עביד דינא בנפשיה.

(תירוץ) הוא הדין אפי' שברה, והאי דקתני נתקל, איידי דקבעי למיתני סיפא: אם הוזק בעל חבית חייב בנזקו, דדוקא נתקל, אבל שבר לא, דהוא אזיק נפשיה, קתני רישא נתקל.

ת"ש וקצתה את כפה ממון דמי בושתו. הפסוק דיבר בשני אנשים שהיו במריבה, ואשתו של אחד מהם החזיקה במקום הבושת שלו וביישתו.

⁹⁰ ולתרוייהו לא פריך דאע"ג דאיירי בממלא, ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו, שאדם יכול להקיף ברה"ר וליילך בכל מקום שירצה.
⁹¹ קשה מדוע קושיא זו דווקא לפי המ"ד לא עביד איניש דינה לנפשה, הרי לכ"ע קשה. אכן, התוס' לא גורסים. כן הקשה הגר"א על רש"י.

⁹⁰ תוספות ד"ה אי בתם אמאי חייב. בשלמא אי איירי במועד יש לו להתחייב שאינו בהול והיה לו לשומטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשומטו לפי שהוא בהול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשומטו:
⁹¹ תוספות ד"ה טעמא דנתקל הא שבר חייב. אליבא דרב פריך דמוקי לה בממלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיבעי ליה לסגויי באידך גיסא דלא פליג אכולהו אמוראי דלעיל

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא כח

לעילוי נשמת
דיינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

א. רבה: במתכוין להורידה למטה מכתיופו ונתקל והוטחה בכותל חייב, דנתקל פושע הוא.

(קושיה) א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה נימוחה הכד מעצמה על כתפיו?!
א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' נפשרה ולא נשאר אלא אזנה בידו.
(קושיה) אמאי? אנוס הוא? ואנוס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר.
וכי תימא ה"מ לענין קטלא, אבל לענין נזקין חייב!

[עד כאן דף כח עמוד ב]

גמרא

יבאר מחלוקת בין רב ושמואל בשתי נקודות: א. על מה חייבה התורה בבור והיינו האם על הבלו או על חבטתו (שמואל), או על הבלו בלבד (רב). ועוד נחלקו האם הבור שהתורה חייבה היינו דווקא בהפקיר את רשותו ובורו, או אפילו בלא הפקיר אלא את רשותו בלבד, והנפק"מ האם כלים שנפלו לתוכו פטורים (בור) או לאו. הגמרא מחשבת את כל זאת.

להלן דברי רב שמעמיד את המשנה שמדובר שלא הפקיר את מימיו, ואז אינו חייב משום בור כשאדם הוחלק ונפל, ואינו חייב לשלם, אך החיוב של המשנה מתייחס על הכלים של אחרים שהוזקו, שעל זה חייב לשלם מדין שורו.

א. אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שטינפו כליו במים, אבל הוא עצמו

פטור קרקע עולם הזיקתו, שאין לה בעלים, ומצד המים, זה גרמא בעלמא.

אמרו לשמואל דברי רב וטען נגדו, שהטעם משום בור, ולכן הדין להיפך והיינו: חייב משום בור ולא משום ממונו, וכיוון שכן, אינו מתחייב על הכלים שנפלו שם אלא על האדם עצמו שהוזק בהם (חבטה).

ב. דשמואל אמר אבנו וסכינו ומשאו מבורו למדנו, וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים.

והני מילי לענין קטלא, אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין, ששבירתם זו היא מיתתם.

ורב הני מילי היכא דאפקריניהו⁹⁹, אבל היכא דלא אפקריניהו ממונו הוא.

(קושיה) מתיב רב אושעיא ונפל שמה שור או חמור: שור, ולא אדם. חמור, ולא כלים: מכאן אמרו נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו, כגון העול, חמור וכליו כגון מרדעת, ונתקעו: חייב על הבהמה ופטור על הכלים.

להלן ההמשך של הברייתא בתיקון הגמרא:

מאי דומה לזה? אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו.

לפיכך אם בא אדם בצלוחית בידו ונתקל אם הטיח צלוחיתו באבן ונשבר, חייב.

הגמרא מדייקת שחלק מהמשנה קשה לרב וחלק לשמואל:

רישא קשיא לרב, הגמרא הבינה שלא הפקירם, ועם כל זאת, מדמה את זה לבור.

וסיפא קשיא לשמואל שמחייב כלים (צלוחית) באבן משום שור ולא משום בור.

(קושיה) ולטעמין תיקשי לך היא גופא: רישא פטור וסיפא חייב?!

אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה.

רב מתרץ לטעמיה-

במה דברים אמורים אבנו וסכינו ומשאו דומים לבור כשהפקירן, אבל לא הפקירן:

חייב מדין שור לפיכך: הטיח צלוחיתו באבן חייב.

ושמואל מתרץ לטעמיה -

השתא דאמרת אבנו וסכינו ומשאו כבורו דמי: לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים

בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב.

למדנו בברייתא שהטיח צלוחיתו חייב, להלן שתי לישנות באיזה מקרה מדובר.

(1) א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל אדם באבן ונשוף נחבט הצלוחית באבן, אבל נתקל בקרקע ולא באבן ונשוף באבן פטור שהקרקע גרמה לו - דלא כר' נתן

סוסבר שכשליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי, לגבי שור שדחף אדם לבור.

(2) איכא דאמרי - א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב, אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור, אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן.

ר' יהודה אומר מתכוין חייב ואינו מתכוון פטור

להלן הגמרא מנסה לברר על מה נחלקו רבי יהודה ור"מ במשנה, רבה מנסה לבאר ואביי דוחה, ומסיק אביי שנחלקו בתרת: על שעת הנפילה ולאחר נפילה. ויבאר שיטת רב יוחנן (כט): הסובר שנחלקו על אחר הנפילה בלבד. בנוסף מביאה הגמרא ברייתא נוספת שנחלקו רבי מאיר ורבנן באותה מחלוקת.

ה"ד מתכוין?

⁹⁹ ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקריניהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורח כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חפר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בור כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרין בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תדע דבפ' הפרה (לקמן נא.) דחקין לאשכוחי בור של שני שותפין:

⁹⁹ תוספות ד"ה ה"מ היכא דאפקריניהו. פ"ה דסבר רב דבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כא.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונט' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסכינו ומשאו דלא אפקריניהו לא הוי בור לרב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיוביהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים